

Madárkoncert

*A villanydrót öt égi vonalán
izgága hangjegyek a füstifecskék.*
Jékely Zoltán

Ha fülhallgatóval a füledben járkálsz az utcán, a parkban vagy a hegyoldalon, míg szemed a képernyőre tapad - könnyen baj érhet. És sok mindenről lemaradsz: nem nézel fel a sarki ház kéményére, ahonnan hangos kepelés után épp most száll el fészkeről egy hosszú lábú, elegáns gólya. Nem hallod meg a fenyő csúcsán ülő feketerigó dallamos rikkantásait, amikor eső után köszönti a diadalmasan felragyogó napot. Ügyet se vetsz a juharfára, amelyen száz veréb zsinatol, így elszalajtod a ritka pillanatot, amit Federico Garcia Lorcának (federikó garszia lorka), a nagy spanyol költőnek sikerült elcsípnie és halhatatlanná tenni: *egy sárga fa madárraj / lett s - huss - elköltözött.*

Beleesel az Andersen-mese kínai császárának hibájába, aki többre becsülte a felhúzható aranymadár gépi trilláit az eleven fülemüle természetes énekénél. Életét mégis a kerti madárka mentette meg: annak csengettyűhangja a halált is elcsalta betegágya mellől.

Ezt a jelentéktelen, seszínű, ám csodás énekest, Európa, sőt a Föld egyik legszebben daloló madarát nálunk sokáig *fülemile*ként ismerték. Nevét latin közvetítéssel egy görög királylánytól, Filomélától kapta, akit az istenek madárrá változtattak, hogy megmentse üldözőjétől.

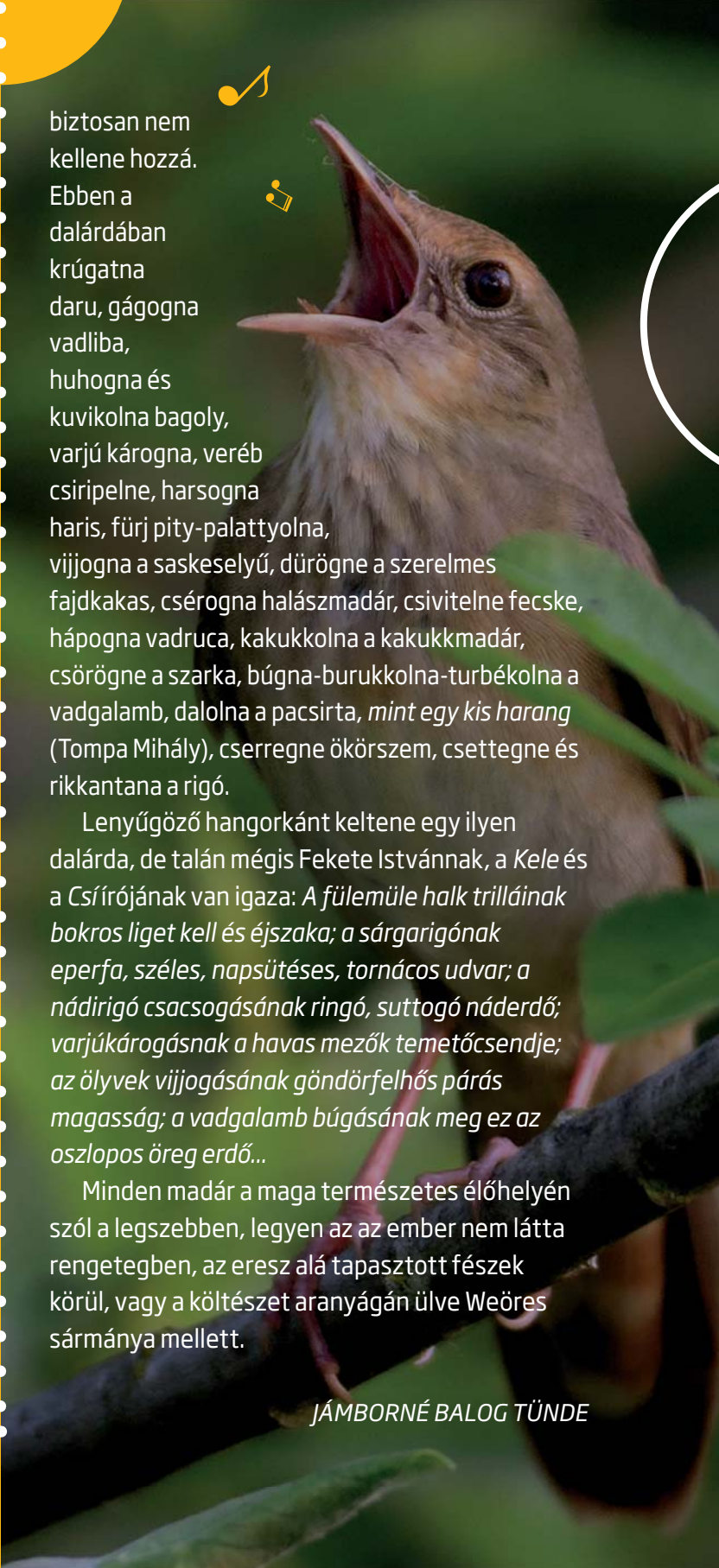
A nyelvújítás korában Kazinczy találta ki rá a hangzatosabbnak vélt *csalogányt*. Arany János, a magyar nyelv egyik legnagyobb mestere azonban jobban kedvelhette a régies alakot. Azt használta, akár a *fülemile* füttyéért pereskedő szomszédokat tette nevetségessé, akár az éjszaka titokzatos madarának hangját jellemezte: *Fülemile szó, rejtett magány / Holdas, sejtelmes éjszakán...* Petőfi feje fölött is *Szerelemnek fülmiléje / Csattogott*, míg az érzelmesebb Vörösmarty a csalogányt választotta: *Csattogja gyász zenéjét...*, írta róla.

Huszadik századi költőink között is népszerű az egyszerre négy hangot is hallató, akkordokat éneklő madárka. Áprily Lajos versében *fülemüle dalol zokogva, ríva*. Jékely Zoltán *két fülemüle-szólalás* között beszélget halott barátja árnyával. *Fülemüle, fülemüle, gyönyörű madár, / szólal, szólal már*, adja vissza Weöres Sándor a szavak és sorok ritmusával a dallam szépségét.

De nem csak fülemüléktől zeng az irodalom és a természet. Ezer nyelven ezer hang dalol a madarak hatalmas kórusában. Az északi vidékek sarki bűvárjának panaszos jajgatásától az ausztráliai kokabura kacagásáig, az ijesztő bagolyhuhogástól a mezei pacsirta tavaszt jelző, több mint 200 hangból álló énekéig terjed a skála.

Herman Ottó (1835-1914) polihisztor tudósunk azt állította, hogy *nemigen akad nép, amely az ég madarai közül annyit ismerne és annyit tudna meg is nevezni, mint a magyar*. Másfélszázat fel is sorol, de megjegyzi, hogy ez nem a teljes lista, hiszen *egy és ugyanazon madarat más-más vidék népe más-más névvel is illet!* Bizonyítékul leírja a búbos banka nevének húsz változatát *A madarak hasznáról és káráról* című, ma is keresett művében.

Ha ezek mind egyszerre megszólalnának, az lenne ám az igazi szabadtéri koncert, hangosítás

biztosan nem kellene hozzá. Ebben a dalárdában krúgatna daru, gágogna vadliba, huhogna és kuvikolna bagoly, varjú károgna, veréb csiripelne, harsogna haris, fürj pity-palattyolna, vijjogna a saskeselyű, dörögne a szerelmes fajdkakas, csérogna halászmadár, csivitelne fecske, hápogna vadruca, kakukkolna a kakukkmadár, csörögne a szarka, búgna-burukkolna-turbékolna a vadgalamb, dalolna a pacsirta, *mint egy kis harang* (Tompá Mihály), cserregne ökörszem, csettegne és rikkantana a rigó.

Lenyűgöző hangorkánt keltene egy ilyen dalárda, de talán mégis Fekete Istvánnak, a *Kele* és a *Csírójának* van igaza: *A fülemüle halk trilláinak bokros liget kell és éjszaka; a sárgarigónak eperfa, széles, napsütéses, tornácos udvar; a nádirigó csacsogásának ringó, suttogó náderdő; varjúkárogásnak a havas mezők temetőcsendje; az ölyvek vijjogásának göndörfelhős párás magasság; a vadgalamb bűgásának meg ez az oszlopos öreg erdő...*

Minden madár a maga természetes élőhelyén szól a legszebben, legyen az az ember nem látta rengetegben, az eresz alá tapasztott fészek körül, vagy a költészet aranyágán ülve Weöres sármánya mellett.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE